

PROLETARIERS ALLER LANDEN
VERENIGT U.

INHULDIGINGS
FEESTEN

DER NIEUWE LOKALEN VAN

VOORUIT G

EN DER VOLKSDRUKKERIJ TE

DRUKKERIJ
J. E. GOOSSENS
BRUSSEL RIJSSSEL
PARIS

Vooruit: de moeder van alle coöperaties

Samenwerkende Maatschappij Vooruit nr. 1 te Gent (gemeenzaam 'Vooruit' genaamd) is zonder twijfel een van de voornaamste archieven die in Amsab-ISG worden bewaard. Niet omdat het een uitzonderlijk rijke collectie betreft, maar omdat Vooruit voor een groot deel bepalend was voor de vorm van de Belgische Werkliedenpartij (BWP) en de Belgische socialistische beweging in het algemeen.

Vooruit is opgericht in februari 1881, na het falen van de coöperatieve bakkerij De Vrije Bakkers als gevolg van twisten tussen de technisch georiënteerde bestuurders, die de coöperatie als doel zagen, en hun meer propagandistisch gerichte collegae, die de coöperatie als middel zagen. De laatsten haalden met de stichting van Vooruit hun gram, al verloren ze de economische realiteit nooit uit het oog. Na enkele jaren kende de maatschappij een grote ontwikkeling. De gedurfde keuze voor de installatie van industriële bakkersovens bleek een meesterlijke zet. De winsten van de broodverkoop maakten een stelselmatige uitbreiding van de actieradius en het dienstenpakket mogelijk, wat tot uiting kwam in de inzet van broodkarren, de oprichting van een ziekenbeurs, de verkoop van kleding en de start van apotheken. Naast de commerciële activiteiten was er ook aandacht voor politieke propaganda en ontspanning (met politieke meetings, toespraken en toneelopvoeringen).

In juni 1893 kocht Vooruit haar eigen stek aan de Gentse Vrijdagmarkt (deze magazijnen werden door brand vernield in 1897, maar heropend in 1902). In 1895 volgde een eigen feestlokaal in de Bagattenstraat. De feestelijkheden in 1906 ter gelegenheid van een kwarteeuw bestaan waren een orgelpunt in de uitstraling van de coöperatieve macht. De ledenvoordelen namen steeds verder toe en de werking werd uitgebreid naar de hele provincie, met afdelingen in Zelzate, Eeklo, Waarschoot, Assenede en Zottegem. De coöperatieve afdelingen van Lokeren (1921), Dendermonde (1923), Aalst (1930) en Deinze (1932) werden door Vooruit overgenomen. Hét

---

Detail van de inhuldigingsaffiche voor de nieuwe lokalen van Vooruit door Jules Van Biesbroeck, 1902 (Amsab-ISG)

**MODERNE HYGIENISCHE
Broodfabriek en Pasteibakkerij**

NIJVERHEIDSLAAN

Kruideniers- en Coloniale waren

Boter- en Kaashandel

Centraal Magazijn : Chartreuzenlaan, 27

28 VERKOOPHUIZEN :

- 3, Speldenstraat, 3
- 42, Noordstraat, 42
- 69, St-Pieters-Vrouwstraat, 69
- 126, Dendermondsche steenweg, 126
- 5, Nieuwe Sassepoortstraat, 5
- 82, Tolhuislaan, 82
- 221, St-Lievenstraat, 221
- 112, Wondelgemstraat, 112
- 131, Plezante Vest, 131
- 165, Zwijnaardsche steenweg, 165
- 212, Brugsche steenweg, 212
- 185, Meulsteedsche steenweg, 185
- 128, Langestraat, 128, Ledeborg
- 201, Bijlokevest, 201
- 159, Ryhovelaan, 159
- Kerkstraat, Gentbrugge
- 01, Molenaarstraat, 101
- 52, Zondernaamstraat, 5
- 104, Meibloemstraat, 104
- 55, De Smetstraat, 55
- 103, Droogensche steenweg, 103
- 19, Loostraat, 19
- 87, Antwerpse steenweg, 87
- 184, St-Genoisstraat, 184, Gentbrugge
- St-Pietersnieuwstraat
- Hoek Coupure en Papegaaistraat
- 25, Van Eyckstraat, 25
- Hoek Eendracht- en Rietgrachtstraten

APOTHEKEN

- 1, Edward Anseeleplaats, 1
- 342, St-Lievenstraat, 342
- 70, Phoenixstraat, 70
- 7, Nieuwe Sassepoortstraat, 7
- 116, Wondelgemstraat, 116

Groote Magazijnen der Vrijdagmarkt

Kleerstoffen en Ellegoederen
Confectien voor Damen
Gemaakte Kleeders voor Heeren
Werkkleeders

Hulphuizen :

- Nieuwe Sassepoortstraat
- Phoenixstraat
- Langestraat, Ledeborg

Schoenfabriek & Lederuitsnijderij

In 't Groot en in 't Klein
VRIJDAGMARKT

Hulphuis :
Wondelgemstraat.

BROUWERIJ

Bijzonderheid van bier op flesschen
23, DAHLIASTRAAT, 23

KOLENMAGAZIJNEN

NIJVERHEIDSLAAN

Lokalen van Opvoeding & Syndikale Aktie

Lokaal " Ons Huis „ Vrijdagmarkt
Vooruit's " Feestlokaal „
St-Pietersnieuwstraat

(Restaurant, Schouwburgzalen,
Rund- en Spekslachterij, Voedingsmagazijnen)

Cinema Vooruit, Bagattenstraat

TELEFONEN

- BEHEER & SECRETARIAAT 452
  - ADMINISTRATIE 481
  - BROODBAKKERIJ 482
  - CENTRAAL MAGAZIJN 483
  - BROUWERIJ 485
  - FEESTLOKAAL-RESTAURANT 490
- Telegrafisch adres : VOORUIT, Gent

hoogtepunt voor de uitstraling van de partij was de internationale coöperatieve tentoonstelling (EICOS) te Gent in 1924.

Vanaf de jaren 1930 remde de economische crisis de groei van de maatschappij af. Daarenboven ging in 1934 de Belgische Bank van de Arbeid (BBA) failliet. Deze 'arbeidersbank' stond centraal in de doelstelling van Edward Anseele om het socialisme als het ware het kapitalisme te laten 'overnemen'. De 'rode fabrieken' kregen leningen van de BBA, die op haar beurt gefinancierd werd door de socialistische coöperatie en kapitaal onttrok via spaarboekjes. Toen – als gevolg van de economische crisis – zowel de militanten hun spaartegoeden opvroegen als een groot deel van de socialistische ondernemingen financiële mislukkingen bleken, stortte de BBA in elkaar. De coöperaties, vooral de Vooruit, die – geleid door Anseele – de grootste geldschieder was van de BBA, waren hun investeringen kwijt. Ze konden enkel hun hoofd boven water houden dankzij een tussenkomst van de Algemene Spaaren Lijfrentekas (ASLK). Na WO II kende sm Vooruit wel nog een heropleving, die tot midden jaren 1950 zou duren. De coöperatie beschikte over bakkerijen, kruidenierswinkels, een steenkoolhandel, een brouwerij, een kleding-, schoen- en meubelmagazijn, apotheken en feestlokalen met alle mogelijke faciliteiten in de Sint-Pietersnieuwstraat en op de Vrijdagmarkt. Allerlei socioculturele verenigingen vonden een plaatsje onder de brede vleugels van Vooruit. De Gentse coöperatie was niet enkel op ontelbare terreinen actief, ze was ook de eigenares van een indrukwekkend patrimonium.¹

Vanaf de jaren 1950 en de economische boom begon de privéhandel zich beter te organiseren. Het distributiesysteem onderging grote veranderingen en in 1958 werd de grendelwet die tot

Lijst van alle coöperatieve bedrijven aangesloten bij sm Vooruit nr. 1, jaren 1920 (Amsab-ISG)

dan de commerciële vestigingen had tegengehouden, opgeheven. De coöperaties hadden zich hier onvoldoende op voorbereid; terwijl de privéketens supermarkten vestigden, bleven de coöperanten zich vastklampen aan hun wijkwinkels. Een reddingsplan in samenwerking met enkele grootwarenhuizen kwam te laat. In de jaren 1980 trok sm Vooruit, die zich als een van de weinige coöperaties nog had weten te handhaven, zich uit de distributiesector terug. Vandaag is Vooruit nog actief in de vleesdistributie en in de apotheken, bezit ze nog enkele volkshuizen en tracht ze met Datacoop in te spelen op de nieuwste ontwikkelingen in de dienstensector.

Het archief

Wat er met het archief van Vooruit gebeurde, is minder duidelijk. Een (onvolledige) reeks notulenboeken van de raad van beheer en van het dagelijks bestuur, een (eveneens onvolledige) reeks ledenboeken en een gedeelte van het naoorlogse archief met documenten betreffende het beheer en de ledenadministratie van de plaatselijke afdelingen in heel Oost-Vlaanderen werden in 1986 overgedragen aan Amsab-ISG en door middel van een summier plaatsingslijst ontsloten. Bij de herinventarisering van dit ‘verstoorde’ archief werden een aantal archiefdelen eraan toegevoegd. In de eerste plaats materiaal dat tussen 1986 en 2008 werd geschonken en in één of meerdere van de onroerende eigendommen van Vooruit werd aangetroffen. Vervolgens werd ook het archief van de afdeling te Lokeren, dat zich in een conglomerataarchief van de socialistische beweging in Lokeren bevond, in het archief van Vooruit nr. 1 geïntegreerd. Ten slotte werd een reeks stukken van de raad van beheer van de coöperatie uit een schenking van beheerraadslid Henriëtte De Backer bij het archief van Vooruit nr. 1 gevoegd, zodat de reeks notulen in belangrijke mate kon aangevuld worden.

Hoewel dit archief erg onvolledig blijft (het gaat tenslotte ook om een bedrijf dat nog steeds werkzaam is), is het voor de onderzoeker, geïnteresseerd in het verleden van de moeder aller Vlaamse coöperaties, wel onontbeerlijk. Het beslaat 368 nummers, opgeborgen in 24 archiefdozen, met uitzondering van 47 delen (de notulen- en ledenboeken) en 10 portefeuilles (ledenfiches), die op rek werden geplaatst. Het bestrijkt de periode 1883–2000 en is toegankelijk mits toestemming van de verantwoordelijke archivaris.

(1) Voor het patrimonium van Vooruit, zie:
G. VANSCHOENBEEK, *Onroerend rood: het Gentse oeuvre au rouge. Wandeling langsheen de bouwkundige geschiedenis van het socialistische Gent*, Gent: AMSAB, 1991, 69 p.

Gent: Lannoo Campus/Amsab-ISG, 2006, 560 p.

- NACHEZ, G., *Samenwerkende maatschappij Vooruit Nr 1 Gent. 1881-1946*, Gent: sm Vooruit, [1946], 40 p.

BIBLIOGRAFIE

- DEFOORT, H., *Werklieden bemint uw profijt! De Belgische sociaaldemocratie in Europa*, Tielt/

- VANSCHOENBEEK, G., *Novecento in Gent. De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, Antwerpen-Baarn/Gent: Hadewijch/AMSAB, 1995, 269 p.